

УДК 37.091.313-027.543:37.043.2-056.2/3

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6\(219\)-90-94](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6(219)-90-94)



РУДИЧ ОКСАНА ОЛЕКСІЇВНА,

кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри англійської та німецької філології, Навчально-науковий інститут іноземних мов Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Oksana Rudych,

PhD (in Philology), Associate Professor of English and German Philology Department, The Educational and Scientific Institute of Foreign Languages of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

E-mail: oksanarudych@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9203-7262>



ЗУЄНКО МАРИНА ОЛЕКСІЇВНА,

докторка філологічних наук, доцентка, директорка, Навчально-науковий інститут іноземних мов Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Maryna Zuyenko,

Doctor of Philology, Associate Professor, Head, The Educational and Scientific Institute of Foreign Languages of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

E-mail: ffganf@gsuite.pnpu.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7220-4593>



КРАВЧЕНКО ВІКТОРІЯ ЛЕОНІДІВНА,

кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри англійської та німецької філології, Навчально-науковий інститут іноземних мов Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Viktoriia Kravchenko,

PhD (in Philology), Associate Professor, Head of English and German Philology Department, The Educational and Scientific Institute of Foreign Languages of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

E-mail: dr.kravchenkoviki@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3837-3203>



ПЕТРУШОВА НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА,

кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри англійської та німецької філології, Навчально-науковий інститут іноземних мов Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Nataliia Petrushova,

PhD (in Philology), Associate Professor of English and German Philology Department, The Educational and Scientific Institute of Foreign Languages of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

E-mail: ffganfnata_petrushova@gsuite.pnpu.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1048-2547>

АКТУАЛІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ CLIL В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

А Присвячено тематиці актуалізації питання використання CLIL у змісті професійної освіти з урахуванням інтеграції України до європейського освітнього простору та професійного ринку.

Автори окреслюють ступінь дослідження проблематики, наводять визначення та окреслюють різницю між CLIL (предметно-мовним інтегрованим навчанням), канадською практикою вивчення іноземної мови через занурення (Language Immersion), американськими програмами навчання іноземної мови з опорою на контент (Content Based Instruction) та англійською системою навчання (English Medium Education/Instruction).

Також у статті йдеться про міжнародну співпрацю в рамках масштабних проєктів і різноманітних освітніх ініціатив з метою дослідження умов та особливостей практичного застосування методів CLIL у системі вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта; лінгвістична освіта; міжнародна проєктна діяльність; CLIL; методологія

IMPLEMENTING CLIL METHODOLOGY IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE

S This article focuses on the practical use of CLIL methodology in the content of professional education in Ukraine, considering the country's current integration into the European educational space and professional market.

The purpose of this research is to reflect the actualization of the CLIL approach in the context of higher education (for example, the project and educational activities of the staff of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University).

The tasks of the actual research are:

- description of the features and advantages of applying CLIL approach as an option for teaching subject-related disciplines;
- outline the results of international project activities in the context of CLIL implementation in to the practice of higher professional education.

The authors analyze current studies, focused on CLIL issues, define and state the difference between CLIL (Content Language Integrated Learning), the Canadian practice of learning a foreign language through immersion (Language Immersion), American foreign language learning programs based on content (Content-Based Instruction) and the English-language system of education (English Medium Education/ Instruction).

The authors also assume that universities in Ukraine use EMI to internationalize educational offerings and attract students from abroad, or prepare students for study and work abroad, as well as to publish research results in English, and survive in an increasingly competitive educational market. The use of EMI also enables the prospect of teaching at universities and institutions worldwide, which is especially relevant in the context of the war with Russia.

This article also deals with international cooperation within the framework of large-scale projects and various educational initiatives to research the conditions and features of the practical applications of CLIL methods in higher education systems.

Keywords: higher education; linguistic education; international project activity; CLIL; methodology

Актуальність проблеми. На тлі загальноєвропейських інтеграційних процесів знання іноземної мови як мови інтернаціонального спілкування залишається актуальною вимогою до освіти конкурентоздатного спеціаліста.

Відповідно до цього в освітньому просторі України триває пошук ефективних технологічних шляхів підготовки майбутніх фахівців, здатних забезпечувати фахову взаємодію з представниками інших країн з урахуванням культурних особливостей, етичних принципів та усталених норм професійного спілкування.

З-поміж багатьох інших доступних методів навчання іноземної мови українські спеціалісти дедалі частіше обирають методологію CLIL як ефективну освітню опцію в рамках середньої та вищої освіти. Перевагою цього методу є можливість інтеграції вивчення фахової дисципліни та іноземної мови водночас.

CLIL – Content and language Integrated Learning (предметно-мовне інтегроване навчання), яке виправдано не втрачає популярності у різних країнах світу, спершу застосовувалось ще у 50–60-х роках минулого століття у Болгарії, на Мальті, Естонії, Латвії та Литві [3, с. 545].

У 90-х роках минулого століття відомий філолог, педагог та науковець Д. Марш уперше ефективно застосував CLIL у сфері бізнесу з метою фасилітації набутих знань із фахового предмету та англійської мови водночас.

Аналіз попередніх досліджень. Про актуальність питання свідчить низка фундаментальних праць, які популяризують CLIL у країнах Європи (Фінляндії, Бельгії, Франції, Німеччині, Британії). Провідними дослідниками предметно-мовного інтегрованого навчання натепер є: Девід Марш (Фінляндія),

Пітер Мехісто (Естонія), До Койл (Великобританія), Девід Вульф (Німеччина), Далтон Паффер (Австрія).

У змісті вітчизняних методологічних досліджень проблематика використання CLIL є порівняно новою, однак на тлі реформування вищої освіти та глобалізації освітнього процесу можна говорити про її актуалізацію у контексті професійного навчання (як вищої, так і середньої ланок).

Так, окремі питання використання цієї методики знайшли своє відображення у дослідженнях лінгвістів: С. Безпалої, І. Коренєвої, Т. Равчиної, О. Рудич, Ю. Руднік, О. Тарнопольського та вчителів середньої та початкової школи: О. Вовченко, Г. Гончарової, З. Канівець.

Недостатньо дослідженим на нашу думку залишається питання використання методології CLIL у ході здобуття вищої професійної освіти, педагогічної зокрема.

Метою нашого дослідження є відображення актуалізації підходу CLIL у змісті вищої освіти (на прикладі проєктної та навчальної діяльності колективу Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка).

Завданнями є:

- характеристика особливостей та переваг використання CLIL – підходу як опції вивчення предметних фахових дисциплін;

- окреслення результатів проєктної міжнародної діяльності у контексті впровадження CLIL – підходу у практику вищої фахової освіти.

CLIL – термін, що описує навчальні методики, де предмети викладаються іноземними мовами. Предметно-мовне інтегроване навчання має дві мети, а саме: вивчення предмета за допомогою іноземної мови, та іноземної мови шляхом вивчення фахової дисципліни.

Знаний авторитет і спеціаліст із білінгвальної освіти Д. Марш (народився в Австралії, освіту здобував у Британії, освітню діяльність провадить у Фінляндії) вважає CLIL підходом, що дозволяє сформувати лінгвістичні та комунікативні компетенції з іноземної мови у процесі формування предметних умінь і навичок [5, с. 17].

Д. Марш основною характеристикою CLIL вважає його спрямованість на вивчення мови та контенту будь-якого предмета водночас. При цьому предметно-мовне інтегроване навчання має принципову відмінність від методики мовного занурення, білінгвальної чи предметно-мовної інтегрованої освіти; його ідея полягає у створенні мовного середовища, а мова використовується як інструмент презентації фахового контенту [5, с. 23].

У цьому контексті П. Мехісто зазначає, що мова є лише інструментом, а не кінцевою метою навчання. Цей аспект істотно відрізняє CLIL від канадської практики вивчення іноземної мови через занурення (Language Immersion) та американських програм навчання іноземної мови з опорою на контент (Content Based Instruction) [7].

CLIL також відрізняється від English Medium Education (EMI)/Instruction (англомовної системи навчання) – системи, яка використовує англійську мову як основний засіб навчання, особливо у тих країнах, де англійська мова не є рідною мовою учнів.

Збільшення економічного та культурного впливу Сполучених Штатів і Великої Британії після Другої світової війни сприяло глобальному поширенню англійської мови так само, як і швидке поширення технологій [11]. Тому в багатьох країнах світу існують школи з навчанням англійською.

Крім того, у вищій освіті, завдяки актуальній тенденції до інтернаціоналізації все більша кількість курсів, особливо на рівні магістерської освіти, викладаються англійською мовою.

Хоча обидва методи є формами двомовної освіти, але й CLIL використовується як у початковій і середній школі, так і у закладах вищої освіти та означає навчання будь-якою другою мовою (наприклад, іспанською, французькою чи німецькою), тоді як EMI передбачає навчання лише англійською мовою. Варто відзначити, що EMI як освітній тренд також набирає популярності: біологія, математика, географія та економіка дедалі частіше викладаються за допомогою англійської мови.

Керівник відділу навчання англійської мови в Гертфордському коледжі Оксфордського університету, викладач та розробник програм професійного розвитку для вчителів і викладачів університетів Джулі Дірден визначає EMI як використання англійської мови для викладання навчальних предметів (окрім самої англійської) у країнах або юрисдикціях, у яких рідною мовою більшості населення є не англійська [6].

В Україні EMI використовується в університетах, які прагнуть інтернаціоналізувати освітні пропозиції та залучити студентів із-за кордону або підготувати своїх студентів до навчання та роботи за кордоном, намагаються публікувати результати досліджень англійською мовою та виживати на дедалі більш конкурентному освітньому ринку. Використання EMI уможлиблює також перспективи викладання

в університетах й установах по всьому світу, що є особливо актуальним в умовах війни з Росією.

Хоча EMI зазвичай стосується викладання на університетському рівні, зростає кількість середніх, початкових і навіть дошкільних закладів, де частково впроваджується навчання англійською мовою. Відсоток використання EMI у секторі неформальної освіти значно більший, ніж у секторі державної, батьки надають перевагу використанню EMI, сподіваючись, що це сприятиме успішному розвитку кар'єри дитини у подальшому.

Різниця між EMI та CLIL полягає в меті навчання. Метою CLIL є викладання як мови, так і предметного змісту. В EMI на рівні вищої освіти, викладач не є експертом-філологом і не ставить на меті поглиблене вивчення мови [11]. Розвиток комунікативних навичок є спільною рисою методів EMI та CLIL.

Складним для українських методистів лишається питання рівня володіння мовою, адже викладач має володіти нею на високому (або, хоча б достатньому) рівні для формування комунікативної компетенції студентів.

З метою формування відповідних професійних компетенцій для освітян Полтавщини у березні – травні 2019 року викладачка кафедри англійської та німецької філології, кандидатка філологічних наук Тетяна Луньова провела низку майстер-класів у рамках сертифікатної програми “English Medium Instruction In Higher Education”, розробленої за участі навчального відділу Університету міста Йорк (Велика Британія). Окрему увагу було приділено питанню окреслення різниці між EMI та CLIL – підходами у контексті фахової освіти.

Також Кетерін Уотсон, викладачка педагогічного університету КР (м. Копенгаген, Данія), провідна фахівчиня з використання підходу CLIL провела низку семінарів для студентів психолого-педагогічного факультету і факультету філології та журналістики та кілька майстер-класів для викладачів ПНПУ (2016–2024 рр.). Філологиня приділила увагу важливому питанню специфіки поєднання осягнення англійської мови з вивченням основ сучасного фотомистецтва, культури різних народів світу та сучасної англомовної літератури.

Окрім того, ґрунтовно досліджували викладачі ПНПУ імені В. Г. Короленка проблематику впровадження методики CLIL й у ході довготривалої міжнародної проєктної роботи (2018–2023 рр.).

До співпраці у рамках проєкту “Foreign Language Teacher Training Capacity Development as a Way to Ukraine’s Multilingual Education and European Integration/MultiEd” («Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України») долучилися викладачі з Тартуського Університету (Естонія), Гейдельберзького педагогічного університету (Німеччина), Астонського університету (Британія), Інтерлінк Академії, НУО (Німеччина), Запорізького національного університету імені Богдана Хмельницького (Україна), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (Україна), Харківського національного

університету імені В. Н. Каразіна (Україна), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Україна), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Україна), Міністерства освіти і науки України, Всеукраїнської асоціації учителів англійської мови «TESOL-Ukraine» (НУО).

Варто відзначити, що натхненницею, авторкою амбітної творчої ідеї та менеджеркою проєкту була Олександра Головка, українка, полтавка, кандидат філологічних наук та доцентка Запорізького національного університету імені Богдана Хмельницького. Натепер Олександра Головка викладає у Тартуському Університеті (м. Тарту, Естонія), є авторкою низки цікавих предметних курсів і численних публікацій європейського рівня, присвячених питанням пошуку сучасних технологій і підходів до викладання англійської мови та використання проєктної діяльності як освітньої опції в умовах вищої освіти.

Олександра ініціювала та втілила в життя багато масштабних проєктів, які передбачають тісну співпрацю іноземних і вітчизняних викладачів у контексті дослідження глобальних наукових і методичних трендів та уможливають якісне підвищення фахового рівня освітян.

Завданнями проєкту MultiED (окрім моніторингу громадської думки стосовно багатомовної освіти в Україні, підвищення академічної і професійної кваліфікації цільової аудиторії шляхом тривалого навчання, проведення аудиту і перегляду навчальних планів ЗВО) також були:

- оновлення навчальних планів і курсів бакалаврського і магістерського рівнів з урахуванням CLIL-підходу;
- розроблення і впровадження електронного навчального курсу «Методологія CLIL» для різних цільових груп;
- підготовка і проведення семінарів із використанням методів CLIL (інтегроване навчання предмету і мові) та ELT (викладання англійської мови).

До складу проєктної команди ПНПУ імені В. Г. Короленка увійшли викладачі та співробітники різних факультетів: Когут Ірина Вікторівна (інституційний координатор), Зуєнко Марина Олексіївна (менеджер), Кирильчук Оксана Борисівна, Сулаєва Наталія Вікторівна, Лобач Катерина Василівна, Ніколенко Ольга Миколаївна, Тимінська Ірина Миколаївна, Кравченко Вікторія Леонідівна, Луньова Тетяна Володимирівна, Стороха Богдан Валентинович, Бардакова Олена Олександрівна, Рудич Оксана Олексіївна, Палеха Ольга Миколаївна, Тітов Іван Геннадійович, Шебеліст Сергій Вікторович, Лисенко Леся Іванівна, Орлов Олексій Петрович, Момот Анастасія Олександрівна, Хоменко Любов Григорівна, Вовк Оксана Михайлівна.

Окрім оновлення 14-ти предметних курсів для різних спеціальностей, розроблення та проведення низки семінарів, впровадження електронного курсу з методології CLIL, у рамках проєкту також було розроблено положення та відкрито наукові лабораторії кафедри англійської та німецької філології: «ACADEMIC ENGLISH SPACE», «Мультилінгвальний центр», «Методологія CLIL в освіті і науці».

Освітня також розробили Положення про багатомовну освіту в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка на 2023–2027 рр.

Результати та особливості впровадження проєкту регулярно окреслювались у програмах місцевого телебачення, місцевому радіо «Лтава» та спеціально створеному youtube – каналі (<https://youtu.be/gCAez5RzOq8>).

Також викладачами ПНПУ імені В. Г. Короленка було організовано онлайн-захід спільно зі стейкхолдерами щодо оновлення освітньо-професійних програм «Філологія (Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська)» для першого та другого рівнів вищої освіти, що відбувся в рамках реалізації міжнародного проєкту “Foreign Language Teacher Training Capacity Development as a Way to Ukraine’s Multilingual Education and European Integration/ MultiEd”.

Також у 2021 р. на факультеті філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка відбулись: V Міжнародна студентська науково-практична конференція, науковий онлайн-марафон «Сучасний англійський науковий дискурс», науково-практичний семінар для вчителів «Медіаосвіта в школі: інтердисциплінарний підхід», skype-семінари за участі міжнародних партнерів проєкту у межах IV Міжнародної студентської конференції «Сучасний англійський науковий дискурс» і Міжнародна науково-практична конференція «XI Короленківські читання. Молодіжні Короленківські читання». На психолого-педагогічному факультеті у травні 2020 року відбувся Міжнародний кросмистецький конгрес «Полікультурна багатомовність – шлях до діалогу та розвитку». Питання CLIL-методології були у фокусі цих подій, презентувались результати проєкту. За результатами конференцій і конгресу було також опубліковано збірники наукових праць.

Загалом, у рамках поточного моніторингу проєктів Erasmus + CBHE, Національний Еразмус офіс в Україні 15.06.2020 року провів зустріч з виконавцями проєкту 610427-EPP-1-2019-1-EE-EPPKA2-CBHE-JP «Розвиток можливостей підготовки вчителів іноземних мов як шлях до багатомовної освіти та європейської інтеграції в Україні (MultiEd)».

Результати роботи міжнародної команди отримали схвальні відгуки від експертів і стейкхолдерів, стали гарним початком подальшої наукової кооперації в рамках реалізації нових амбітних ідей і сприяли актуалізації низки методичних питань, пов’язаних із впровадженням CLIL-підходу у практику вищих закладів освіти України та інших країн.

Перспективи подальшого розвитку. Натепер питання практичного використання методів CLIL у змісті вітчизняної освіти залишається актуальним з огляду на критерії підготовки сучасного спеціаліста та вимагає подальшого наукового та методичного пошуку.

Список використаних джерел

1. Вовченко О., Гончарова Г., Канівець З. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) у дії (за результатами дослідно-експериментальної діяльності). URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/266982>.
2. Коренєва І., Безпала С. Інтеграція CLIL у доуніверситетську підготовку іноземних студентів. URL: <file:///C:/Users/Oksana/Downloads/17669-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-34663-1-10-20210802.pdf>
3. Coyle D. Content and Language Integrated Learning: Towards a Connected Research Agenda for CLIL Pedagogies. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2007. Vol. 10, is. 5. P. 543–562.
4. Coyle D. Listening to learners: an investigation into 'successful learning' across CLIL contexts. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2013. Vol. 16, is.3. P. 244–266.
5. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL. Content and Language Integrated Learning. Cambridge. Cambridge University Press, 2010. 173 p.
6. Dearden J. English as a Medium of Instruction: A Growing Global Phenomenon. URL: https://books.google.com.ua/books/about/English_as_a_Medium_of_Instruction.html?id=qNvtsgEACAAJ&redir_esc=y
7. Marsh D., Mehisto P., Wolff D., Frigols-Martin M. J.: European Framework for CLIL: Teacher Education / Council of Europe. URL: <http://encuentrojournal.org/textos/9.%20CLIL-Framework.pdf.press>
8. Schmidt-Unterberger B. The English-medium paradigm: a conceptualisation of English-medium teaching in higher education. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2018. № 21 (3). P. 527–539. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13670050.2018.1491949>.
9. Результати впровадження проекту «MultiEd». URL: <http://pnpu.edu.ua/rezultati-multied>
10. EMI (and CLIL) – a growing global trend. URL: <https://teachingenglishwithoxford.oup.com/2017/02/02/emi-and-clil-a-growing-global-trend/>
11. English-medium education. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/English-medium_education.

References

1. Vovchanko, O., Honcharova, H., & Kanivets, Z. *Metodyka predmetno-movnoho intehrovanoho naxchannia (CLIL) u dii (za rezultatamy doslidno-eksperymentalnoi diyalnosti [Methodology of subject-language integrated learning (CLIL) in action (based on the results of research and experimental activities)]*. Retrieved from <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/266982> [in Ukrainian].
2. Koreneva, I., & Bezpala, S. *Intehratsiia CLIL u douniversytetsku pidhotovku inozemnykh studentiv [Integration of CLIL while foreign students' preuniversity training]*. Retrieved from <file:///C:/Users/Oksana/Downloads/17669%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-34663-1-10-20210802.pdf> [in Ukrainian].
3. Coyle, D. (2007). Content and Language Integrated Learning: Towards a Connected Research Agenda for CLIL Pedagogies. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 10, 5, 543-562.
4. Coyle, D. (2013). Listening to learners: an investigation into 'successful learning' across CLIL contexts. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 16, 3, 244-266.
5. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). *CLIL. Content and Language Integrated Learning*. Cambridge. Cambridge University Press.
6. Dearden, J. English as a Medium of Instruction: A Growing Global Phenomenon. Retrieved from https://books.google.com.ua/books/about/English_as_a_Medium_of_Instruction.html?id=qNvtsgEACAAJ&redir_esc=y
7. Marsh, D., Mehisto, P., Wolff, D., & Frigols-Martin, M. J.: European Framework for CLIL: Teacher Education / Council of Europe. Retrieved from <http://encuentrojournal.org/textos/9.%20CLIL-Framework.pdf.press>.
8. Schmidt-Unterberger, B. (2018). The English-medium paradigm: a conceptualisation of English-medium teaching in higher education. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 21 (3), 527-539.
9. Results of the «MultiEd» imolementation. Retrieved from <http://pnpu.edu.ua/rezultati-multied>
10. EMI (and CLIL) – a growing global trend. Retrieved from <https://teachingenglishwithoxford.oup.com/2017/02/02/emi-and-clil-a-growing-global-trend/>
11. English-medium education. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/English-medium_education.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 01.08.2024